

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

แนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกรในจังหวัดกระบี่

Guidelines for Extension of Medicinal Plant Production of Farmer in Krabi Province

พจนภา ชนะสุวรรณ (Phornnapa Chanasuwan)¹ บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keaowan)²พลสรานญ์ สราญรมย์ (Ponsaran Saranrom)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) สภาพการผลิตและการตลาดพืชสมุนไพรของเกษตรกร 2) ความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นในการผลิตพืชสมุนไพร 3) การได้รับการส่งเสริมและความต้องการส่งเสริมการผลิตพืชสมุนไพร 4) ปัญหา ข้อเสนอแนะ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรใน 8 อำเภอ ของจังหวัดกระบี่ ปี 2562 จำนวน 190 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรทาร์โร ยามาเน่ ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้จำนวน 129 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคัดเลือกผู้แทนกลุ่มเกษตรกร กลุ่มละ 1 คนรวม 9 คน เพื่อสนทนากลุ่มเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรปลูกพืชสมุนไพรเฉลี่ย 7.60 ชนิด โดยปลูก ตะไคร้ ขมิ้น ข่า ตามลำดับ ปลูกบริเวณบ้านแบบผสมผสาน พื้นที่ปลูกเป็นดินร่วนหรือร่วนปนทราย ใช้แหล่งน้ำจากน้ำฝน ส่วนใหญ่ไม่ใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช จำหน่ายรูปแบบสด กำหนดราคาโดยเกษตรกร และขายตลาดท้องถิ่น 2) ความรู้เกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพรอยู่ในระดับปานกลาง แหล่งความรู้ในการผลิตพืชสมุนไพรอยู่ในระดับน้อย โดยได้รับจากสื่อบุคคลมากกว่าสื่ออื่นๆ เกษตรกรมีความคิดเห็นด้านประโยชน์ของพืชสมุนไพรในระดับมากโดยเฉพาะประเด็นการรับประทานพืชสมุนไพรเป็นอาหาร 3) การได้รับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในระดับมากที่สุด และมีความต้องการส่งเสริมในด้านความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในระดับมากโดยเฉพาะเรื่องการดูแลรักษา 4) ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพรอยู่ในระดับมากโดยเฉพาะด้านการส่งเสริมการปลูก ได้แก่ ขาดการสนับสนุนด้านพันธุ์เมล็ดพันธุ์ ปัจจัยการผลิต เกษตรกรมีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมการปลูก ได้แก่ ควรมีการสนับสนุนด้านพันธุ์พืชสมุนไพรให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ด้านการเกษตร จัดการศึกษาดูงานด้านการปลูกและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร ด้านจุดแข็งพบว่า มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มแปรรูป มีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่าย ส่วนจุดอ่อน พบว่า ขาดความต่อเนื่องการดำเนินงานกลุ่ม ขาดความรู้ ขาดแคลนน้ำ ขาดการเชื่อมโยงตลาด ขาดวัสดุ อุปกรณ์ ด้านโอกาส พบว่า มีหน่วยงานสนับสนุนด้านความรู้ และต้นพันธุ์ มีการจัดทำแปลงเรียนรู้ ส่วนอุปสรรคพบว่าการสนับสนุนพันธุ์ไม่ตรงกับความต้องการ การสนับสนุนกลุ่มติดข้อกำหนดด้านระเบียบ แนวทางการส่งเสริม คือ ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่หลากหลาย การปรับระบบปลูกสมุนไพรร่วมกับพืชอื่นๆ ศึกษาด้านการตลาด ส่งเสริมการขายในลักษณะการรวมกลุ่ม ส่งเสริมการแปรรูป ส่งเสริมด้านความรู้ การศึกษาดูงาน พันธุ์พืช วัสดุ อุปกรณ์ เชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มผู้ปลูกพืชสมุนไพร และกลุ่มท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ

คำสำคัญ แนวทางการส่งเสริม การปลูกพืชสมุนไพร จังหวัดกระบี่

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ning865@hotmail.com² รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Bumpen.Keo@stou.ac.th³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Ponsaran.Sar@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study 1) production and market conditions of medicinal plants of farmers 2) knowledge, knowledge resources, and opinions towards medicinal plants of farmers 3) the extension and extension needs for medicinal plant production of farmers 4) problem, suggestion, strength, weakness, opportunity, threat, and extension guideline in medicinal plant production of farmers. The population of this research were 190 farmers who were members of medicinal plant grower group in 8 districts of Krabi in the year 2019. The sample group of 129 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.05 and simple random sampling method. Data were collected by conducting interview and were analyzed by using statistics such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, and standard deviation and selected 1 farmer group representative from each group with the total number of 9 people to attend focus group about strength, weakness, opportunity, threat, and extension guideline in medicinal plant production. The results of this research stated that 1) Farmers grew averagely 7.06 types of medicinal plants ranging from lemongrass, cumin, galangal respectively. The plants were grown around the house with mixed pattern. The area that used to grow the plants was either loam or sandy loam soil and mostly used rain as water resource. Most of the farmers did not use chemical for pest control and sold the fresh produces. They determined the price and sold the products at the local market. 2) Knowledge about medicinal plants production was at the moderate level while the knowledge resources in medicinal plants production were at the low level by receiving information from personal media more than any other source of media. Farmers expressed their opinion on the benefits of medicinal plants at the high level especially in the aspect of using medicinal plants as food. 3) The obtaining of knowledge extension about medicinal plants was at the highest level and the extension needs in the knowledge about medicinal plants was at the high level specifically on the maintenance. 4) Problems regarding medicinal plants production were at the high level especially in the aspect of production extension such as the lack of the support regarding plants and seeds and production factors. Farmers' suggestion were at the high level especially in the aspect of production extension such as there should be a support in medicinal plants to match up with the needs of farmers, the support in agricultural equipments, the organization of field trips regarding production and benefits of medicinal plants. Regarding the strength, it revealed that there was a connection among processing groups and the establishment of the network group. For weakness, it showed that there was a lack of continuity in group operation, a lack of knowledge, a lack of water, a lack of market connection, a lack of materials and equipments. For the opportunity, it stated that there was the agency that supports the knowledge and seedlings as well as learning crop. In regards to the unmatched of the seedlings to the needs, the support group was stuck with the regulations. The extension guidelines included the extension of various medicinal plants production, the modification of medicinal plants production system with other plants, the study of the market, the selling extension in the form of group formation, the processing extension and knowledge, the field trip organization, seedlings, materials, equipments, network connection of medicinal plants production group, and health travel group.

Keywords: Extension guideline, Medicinal plant production, Krabi Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

บทนำ

ปัจจุบันตลาดมีความต้องการใช้สมุนไพรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพ ต้องการผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรประเภทต่างๆ ในการดูแลสุขภาพอย่างกว้างขวางในทุกระดับ สมุนไพรสามารถเปลี่ยนหรือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ได้หลากหลาย ความต้องการพืชสมุนไพรจึงมีเพิ่มขึ้นด้วย จึงเป็นโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในการส่งเสริมให้เกษตรกรเพาะปลูกพืชสมุนไพรในแต่ละชุมชน เพื่อช่วยกระจายโอกาส สร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน

กระทรวงสาธารณสุข (2559, น.1) ได้รายงานว่ารัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสมุนไพรไทยซึ่งเป็นภูมิปัญญาและทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ จึงได้มีการจัดทำแผนการพัฒนาที่เป็นระบบอย่างยั่งยืน โดยคณะกรรมการอำนวยการ และคณะกรรมการยกร่างแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย พ.ศ.2560-2564 โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริม รักษาภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าที่เกี่ยวกับสมุนไพรไทย และยังมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาการผลิตและการใช้ประโยชน์สมุนไพรไทยอย่างมีคุณภาพ และครบวงจร ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนของสมุนไพรไทย และการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของไทย

สำนักงานเกษตรจังหวัดกระบี่ (2562) ได้รายงานสถานการณ์การผลิตพืชสมุนไพรของจังหวัดกระบี่ พบว่ามีสมุนไพรที่ปลูก ได้แก่ ขมิ้น พริกไทย ข่า ตะไคร้ มะรุม ตะไคร้ ว่านหางจระเข้ มะกรูด พริก เป็นต้น การผลิตพืชสมุนไพรของเกษตรกรยังมีชนิด ปริมาณ และคุณภาพของผลผลิตไม่ตรงตามความต้องการของตลาด เนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ ทักษะในการผลิต การจัดการผลผลิต การควบคุมคุณภาพ การบริหารจัดการ และการเพิ่มมูลค่า ตลอดจนขาดการเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้บริโภค และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ปลูกพืชสมุนไพรขึ้น โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดกระบี่ได้รับงบประมาณจากกรมส่งเสริมการเกษตรให้ดำเนินโครงการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชสมุนไพร ในการพัฒนาความรู้และศักยภาพของเกษตรกร โดยได้จัดตั้งกลุ่มเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรพืชสมุนไพรขึ้นที่ อำเภอเกาะลันตา ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนาคุณภาพสมุนไพร จัดทำจุดเรียนรู้การผลิต การแปรรูปสมุนไพร เพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งการเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด มีแหล่งเรียนรู้ในการแปรรูปผลผลิตพืชสมุนไพรเพื่อเพิ่มมูลค่า และพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด และยังได้รับงบประมาณจากจังหวัดกระบี่ให้ดำเนินโครงการพัฒนาอาชีพเกษตรกรของเกษตรกรเชื่อมโยงการท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ กิจกรรมส่งเสริมการผลิตการปลูกสมุนไพรคุณภาพ จัดทำศูนย์เรียนรู้และแปลงสาธิตเพื่อพัฒนากลุ่มผู้ปลูกสมุนไพร โดยการสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้กับกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรในพื้นที่จังหวัดกระบี่ เพื่อเป็นการส่งเสริมภาคการเกษตรให้เข้มแข็งและยั่งยืน

จากเหตุผลดังกล่าว และประกอบกับยังไม่มีการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในจังหวัดกระบี่ จึงจำเป็นต้องศึกษาการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อทราบถึงสถานการณ์การผลิตและการตลาดพืชสมุนไพร การได้รับการส่งเสริม ความต้องการส่งเสริม ปัญหา ข้อเสนอแนะ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ตลอดจน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสมุนไพรของเกษตรกร ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกรในจังหวัดกระบี่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรให้เหมาะสมกับพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1 เพื่อศึกษาสภาพการผลิตและการตลาดพืชสมุนไพรของเกษตรกรในจังหวัดกระบี่
- 2 เพื่อศึกษาความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นในการผลิตพืชสมุนไพรของเกษตรกรในจังหวัดกระบี่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

- 3 เพื่อศึกษาการได้รับการส่งเสริมและความต้องการส่งเสริมการผลิตพืชสมุนไพรของเกษตรกรในจังหวัดกระบี่
- 4 เพื่อศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกรในจังหวัดกระบี่

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรในการวิจัย คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรจำนวน 9 กลุ่ม ใน 8 อำเภอ ของจังหวัดกระบี่ ปี 2562 จำนวน 190 ราย สุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 129 ราย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยการจับสลาก และคัดเลือกผู้แทนกลุ่มเกษตรกร กลุ่มละ 1 คน รวม 9 คน เพื่อสนทนากลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยมีลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด แบ่งออกเป็น 5 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร ตอนที่ 2 สภาพการผลิตและการตลาดของพืชสมุนไพร ตอนที่ 3 ความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นในการผลิตพืชสมุนไพร ตอนที่ 4 การได้รับการส่งเสริมและความต้องการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพร ตอนที่ 5 ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมการผลิตพืชสมุนไพร และการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ทดสอบค่าความตรง (Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้เท่ากับ 0.94 และหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยทดสอบกับเกษตรกร จำนวน 30 ราย ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำผลการสัมภาษณ์ ไปทดสอบหาค่าความเที่ยง (reliability consistency) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient of alpha ตามวิธีของ Cronbach) โดยทดสอบในประเด็นความรู้ในการปลูกพืชสมุนไพร แหล่งความรู้ในการผลิตพืชสมุนไพร ความคิดเห็นในการผลิตพืชสมุนไพร ความต้องการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพร ปัญหาและข้อเสนอแนะ โดยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.947 วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ส่วนข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ให้เลือกตอบตามมาตรวัด ลิเคิร์ต (Likert type scale) 5 ระดับ แปลความหมายข้อมูลตามเกณฑ์ในการประเมิน ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง น้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง น้อยค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง มาก ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด

ผลการวิจัย

การศึกษา เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกรในจังหวัดกระบี่ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. **สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกร** พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 51.48 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.19 คน มีประสบการณ์ในการปลูกพืชสมุนไพรเฉลี่ย 7.53 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่มีบทบาทเป็น อสม. เกษตรกรมีแรงงานในครัวเรือนในการทำเกษตรเฉลี่ย 2.04 คน และมีการจ้างแรงงานเฉลี่ย 2.50 คน มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 20.30 ไร่ มีพื้นที่ปลูกพืชสมุนไพรเฉลี่ย 1.07 ไร่ มีรายได้จากการผลิตพืชสมุนไพรเฉลี่ย 1,418.75 บาท/เดือน

2. **สภาพการผลิตและการตลาดพืชสมุนไพร** พบว่า เกษตรกรปลูกพืชสมุนไพรเฉลี่ย 7.60 ชนิด ส่วนใหญ่ปลูกตะไคร้ ขมิ้นชัน ข่า ตามลำดับ เกษตรกรส่วนใหญ่เก็บพันธุ์ไว้ใช้เอง พื้นที่ปลูกพืชสมุนไพรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบ บริเวณบ้าน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

มีลักษณะการปลูกแบบผสมผสาน ลักษณะดินที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย มีความคิดเห็นต่อความอุดมสมบูรณ์ของดินอยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการวิเคราะห์ดิน และไม่มีการปรับปรุงดิน มีการใช้แหล่งน้ำจากน้ำฝนและให้น้ำโดยอาศัยน้ำฝน มีการใช้ปุ๋ยกับพืชสมุนไพร โดยใช้ปุ๋ยคอกมากที่สุด ส่วนใหญ่ไม่ใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรมีการจำหน่ายสมุนไพรในรูปแบบสด กำหนดราคาโดยเกษตรกร และขายที่ตลาดท้องถิ่น

3. ความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นในการผลิตพืชสมุนไพรของเกษตรกร

3.1 ความรู้ในการผลิตพืชสมุนไพร พบว่า ความรู้ในการผลิตพืชสมุนไพรของเกษตรกร ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.96) โดยเกษตรกรมีความรู้ที่อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ได้แก่ 1) การปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว 2) การปลูก 3) การเตรียมการก่อนการปลูก 4) การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช 5) การดูแลรักษา

3.2 แหล่งความรู้ในการผลิตพืชสมุนไพร เกษตรกรมีระดับการเข้าถึงแหล่งความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรทั้งที่เป็นสื่อบุคคล สื่อสารมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกิจกรรม และสื่อออนไลน์ พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.39) เมื่อพิจารณาแหล่งความรู้แต่ละประเภท พบว่า เกษตรกรได้รับจากสื่อบุคคลมากที่สุด รองลงมา คือ สื่อกิจกรรม สื่อออนไลน์ สื่อสารมวลชน และสื่อสิ่งพิมพ์ ตามลำดับ

3.3 ความคิดเห็นในการผลิตพืชสมุนไพร พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการผลิตพืชสมุนไพรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.11) โดยเกษตรกรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ ด้านประโยชน์ และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านอื่นๆ (การใช้สมุนไพรในการลดรายจ่าย, การปลูกพืชสมุนไพรสร้างรายได้เสริม และการอนุรักษ์มรดกไทยในการสนับสนุนประชาชนให้ใช้ยาสมุนไพรตามแบบโบราณ) ด้านการปลูกและการดูแลรักษา และด้านการตลาด ตามลำดับ

4. การได้รับการส่งเสริมและความต้องการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพร

4.1 การได้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 93 ได้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพรในด้านความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรมากที่สุด รองลงมา การฝึกอบรม ต้นพันธุ์ เมล็ดพันธุ์ การศึกษาดูงาน สื่อแผ่นพับ ปัจจัยการผลิต และงบประมาณ ตามลำดับ

4.2 ความต้องการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพร พบว่า เกษตรกรมีระดับความต้องการส่งเสริมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.97) โดยเกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมในระดับมาก 4 ประเด็น ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ปัจจัยผลิตทางการเกษตร ต้นพันธุ์ และเมล็ดพันธุ์

5. ปัญหา ข้อเสนอแนะ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกร

5.1 ปัญหาในการปลูกพืชสมุนไพร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพรใน 6 ประเด็น ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านการปลูก ด้านการตลาด ด้านการใช้ประโยชน์ ด้านการส่งเสริมการปลูก และด้านอื่นๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.87) โดยประเด็นที่เป็นปัญหาในการผลิตพืชสมุนไพรมากกว่าประเด็นอื่นๆ คือ ด้านการส่งเสริมการปลูก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดประเด็นของปัญหา ได้แก่ ขาดการสนับสนุนต้นพันธุ์/เมล็ดพันธุ์ และขาดการสนับสนุนปัจจัยการผลิตทางการเกษตร

5.2 ข้อเสนอแนะในการปลูกพืชสมุนไพร เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการผลิตพืชสมุนไพรทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านการตลาด ด้านการใช้ประโยชน์ และด้านการส่งเสริมการปลูก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

3.57) โดยประเด็นข้อเสนอแนะที่เกษตรกรเห็นด้วยมากกว่าประเด็นอื่นๆ คือ ข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการปลูก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดประเด็นของข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีการประสานงานในการสนับสนุนต้นพันธุ์พืชสมุนไพรให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร ควรมีการประสานงานในการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ด้านการเกษตร และควรมีการจัดการศึกษา ศึกษาดูงานด้านการปลูกและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร

5.3 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกร

5.3.1 จุดแข็ง พบว่า 1) การปลูกพืชสมุนไพรใช้ในครัวเรือนทำให้ลดรายจ่าย และมีรายได้เสริม 2) การดำเนินงานกลุ่มภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) การเชื่อมโยงกับกลุ่มแปรรูปซึ่งใช้พืชสมุนไพรเป็นวัตถุดิบในการแปรรูป ได้แก่ กลุ่มเครื่องแกง 4) มีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายผู้ปลูกพืชสมุนไพรในทุกอำเภอของจังหวัดกระบี่

5.3.2 จุดอ่อน พบว่า 1) เกษตรกรมีการรวมกลุ่มแต่ขาดความต่อเนื่องของการดำเนินงานกลุ่ม การรวมกลุ่มในลักษณะของการรับความรู้ในการอบรม การผลิตและการขายทำในลักษณะของส่วนบุคคล มีการรวมกลุ่มกันขายน้อย 2) เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในระดับปานกลาง แต่ก็ยังขาดความรู้เรื่องการปลูก การเก็บเกี่ยว การดูแลรักษา การใช้ประโยชน์ และการแปรรูป เนื่องจากพืชสมุนไพรมีหลากหลายชนิด มีวิธีการปลูก การดูแลรักษา การใช้ประโยชน์ การแปรรูปที่แตกต่างกัน เกษตรกรยังขาดความรู้เข้าใจความถี่ที่ถูกต้อง จึงยังต้องการส่งเสริมด้านความรู้ 3) ขาดแคลนน้ำในการปลูก 4) ขาดการเชื่อมโยงตลาด เกษตรกรมีความกังวลว่าหากผลิตในปริมาณมากจะทำให้ไม่มีตลาดขาย 5) ขาดการเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 6) ขาดวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือในการแปรรูป 7) ยังมีการใช้สารเคมีในการปลูกและดูแลรักษา 8) เกษตรกรมีการปลูกยางพารา และปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นพืชเชิงเดี่ยวในการทำสวน 9) ชนิดสมุนไพรที่ปลูกยังไม่หลากหลาย

5.3.3 โอกาส พบว่า 1) หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนด้านความรู้ 2) หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนต้นพันธุ์ให้กับกลุ่ม 3) หน่วยงานภาครัฐมีการสนับสนุนจัดทำแปลงเรียนรู้ แปลงสาธิตให้กับกลุ่ม 4) จังหวัดกระบี่มีสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ ได้แก่ บ่อน้ำร้อนเค็ม น้ำตกร้อน โดยมีกิจกรรมการนวด ซึ่งสามารถแปรรูปผลิตภัณฑ์ไว้ใช้เองได้ และสามารถใช้ออกสาธิตในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปจากพืชสมุนไพร เช่น น้ำมันนวด ผลิตภัณฑ์เพื่อความงาม เช่น โลชั่นสมุนไพร สบู่สมุนไพร และอื่นๆ เช่น ยาหม่องจากสมุนไพร ชาสมุนไพร

5.3.4 อุปสรรค พบว่า 1) การสนับสนุนพันธุ์ไม่ตรงกับความต้องการของเกษตรกร และตลาด 2) ในพื้นที่จังหวัดกระบี่ไม่มีโรงงานผลิตยาสมุนไพร 3) สภาพอากาศไม่เหมาะสมต่อการทำแห้งพืชสมุนไพร 4) การสนับสนุนกลุ่มไม่สามารถจัดซื้อเครื่องมือในการทำแห้งได้เนื่องจากติดข้อกำหนดด้านระเบียบ

5.3.5 แนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกร มี 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการผลิต

- (1) ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่หลากหลาย
- (2) ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรร่วมกับพืชอื่นๆ เพื่อใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์
- (3) ส่งเสริมการแปรรูปพืชสมุนไพรโดยการอบ การกลั่น เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต

2) ด้านการส่งเสริม

- (1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนด้านความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรอย่างต่อเนื่อง
- (2) จัดการฝึกอบรม การศึกษาดูงานให้กับเกษตรกรเพื่อเพิ่มความรู้ในการปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การใช้ประโยชน์ และการแปรรูปจากพืชสมุนไพร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

(3) พัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งโดยมีการปฏิบัติตามกฎกติการ่วมกัน โดยมีกิจกรรมดังนี้ การพัฒนาแปลงสาธิต แปลงแม่พันธุ์ การแปรรูปโดยใช้ตลาดนำการผลิต และการศึกษาดูงานการผลิตพืชปลอดภัย พืชอินทรีย์

(4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรติดตาม สนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม วิเคราะห์ความต้องการกลุ่ม

(5) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ

(6) ควรสนับสนุนพันธุ์พืชให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร และตลาด

(7) พัฒนาแปลงสาธิตของกลุ่มเพื่อเป็นแปลงแม่พันธุ์ให้กับเกษตรกร

(8) ประสานงานขอสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ในการแปรรูปเบื้องต้น ได้แก่ เครื่องอบแห้ง

3) ด้านการตลาด

(1) ควรมีการศึกษาด้านการตลาด เพื่อความยั่งยืนในการส่งเสริมการปลูก

(2) ส่งเสริมการขายในลักษณะการรวมกลุ่มให้กับกลุ่มแปรรูปที่ใช้วัตถุดิบเป็นพืชสมุนไพร

(3) เพิ่มตลาดขายผลผลิต โดยการเชื่อมโยงกับโรงพยาบาลในชุมชน

(4) ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และเพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ ในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพในจังหวัด

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สอดคล้องกับการศึกษาของ สุภาภรณ์ สาชาติ และคณะ (2558, น.44) และฉัญลักษณ์ นิมนต์ (2554, น.35) พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อาจจะเป็นเพราะว่าเกษตรกรเพศหญิงมีอาชีพทำการเกษตร เมื่อว่างจากการทำการเกษตรจึงปลูกพืชสมุนไพรเพื่อใช้ในครัวเรือนโดยการนำมารับประทานเป็นอาหาร เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 51.48 ปี สอดคล้องกับการศึกษาของ ชุลีกร ขวัญชัยนนท์ (2547, น.58) และฉัญลักษณ์ นิมนต์ (2554, น.35) ที่พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 52 และ 54.89 ปี อาจจะเป็นเพราะว่าเกษตรกรจัดเป็นผู้สูงอายุ อาจมีโรคประจำตัว ต้องมีการใส่ใจดูแลสุขภาพ จึงหันมาบริโภคพืชผักสมุนไพรในการดูแลสุขภาพ เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาจากระดับชั้นประถมศึกษามากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ ชุลีกร ขวัญชัยนนท์ (2547, น.80) สุภาภรณ์ สาชาติ และคณะ (2558, น.44) และ ฉัญลักษณ์ นิมนต์ (2554, น.35) พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในภาคบังคับในระดับประถมศึกษา เกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกพืชสมุนไพรโดยเฉลี่ย 7.53 ปี สอดคล้องกับการศึกษาของ สุภาภรณ์ สาชาติ และคณะ (2558, น.44) พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์การผลิตอยู่ในช่วง 1-10 ปี

สภาพทางสังคมของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนมาก มีบทบาททางสังคมเป็น อสม. อาจเป็นเพราะว่า อสม. มีบทบาทเกี่ยวกับการทำงานด้านสาธารณสุข ซึ่งเกี่ยวข้องกับด้านสุขภาพ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับพืชสมุนไพรได้

สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนมากมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.04 คน มีแรงงานรับจ้างเฉลี่ย 2.50 คน อาจเป็นเพราะว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการส่งให้บุตรหลานศึกษาต่อภายนอกพื้นที่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

และทำงานนอกพื้นที่ซึ่งต้องมีการจ้างแรงงานในการทำเกษตร มีจำนวนพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 20.30 ไร่ และมีพื้นที่ปลูกพืชสมุนไพรเฉลี่ย 1.07 ไร่ สอดคล้องกับการศึกษาของ ชูลีกร ขวัญชัยนทร์ (2547, น.60) พบว่าเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกพืชสมุนไพรเฉลี่ย 0.67 ไร่ เกษตรกรมีรายได้จากการผลิตพืชสมุนไพรเฉลี่ย 1,418.75 บาท/เดือน เนื่องจากเกษตรกรมีการปลูกพืชสมุนไพรไว้ใช้ในครัวเรือน และปลูกบริเวณบ้าน เมื่อเหลือจากบริโภคใช้สอยในครัวเรือนจึงนำไปขาย ไม่ได้ทำการปลูกเป็นพืชหลักเชิงการค้า จึงมีพื้นที่ปลูกพืชสมุนไพรไม่มากนัก

2. สภาพการผลิตและการตลาดของพืชสมุนไพร

สภาพการผลิตพืชสมุนไพร ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรปลูกพืชสมุนไพรเฉลี่ย 7.60 ชนิด มีการปลูกสมุนไพรมากที่สุดคือ ตะไคร้ ขมิ้น ข่า และพริก สอดคล้องกับการศึกษาของ สุภาภรณ์ สาชาติ และคณะ (2558, น.45) และจรรยา ประพติชอบ (2555, น.58) ที่พบว่า เกษตรกรปลูก ตะไคร้ ขมิ้น ข่า มากที่สุด เกษตรกรส่วนใหญ่เก็บพันธุ์ไว้ใช้เอง ลักษณะพื้นที่ปลูกเป็นบริเวณบ้าน ปลูกแบบผสมผสาน อาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรมีการใช้ที่ดินบริเวณบ้านให้เกิดประโยชน์ และเนื่องจากปัจจุบันมีการส่งเสริมให้มีการปลูกพืชผสมผสานหลายชนิดเพื่อเป็นพืชอาหาร และเป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือน เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำจากน้ำฝน และอาศัยน้ำฝนในการให้น้ำ สอดคล้องกับการศึกษาของ สุภาภรณ์ สาชาติ และคณะ (2558, น.45) พบว่า เกษตรกรใช้แหล่งน้ำจากน้ำฝนมากที่สุด ส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยคอก และไม่ใช้สารเคมีในการทำเกษตร อาจเป็นเพราะว่าภาครัฐมีการส่งเสริมการทำเกษตรโดยการทำการเกษตรปลอดภัย ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร ส่งเสริมการทำปุ๋ยหมักไว้ใช้เอง ประกอบกับเกษตรกรในบางครัวเรือนมีการเลี้ยงสัตว์ จึงมีการนำมูลสัตว์มาใช้ประโยชน์ในการปลูกพืช ทำให้ดินมีสภาพดีและลดค่าใช้จ่ายในด้านการผลิต

การตลาดของพืชสมุนไพร ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ขายผลผลิตในรูปแบบสด สอดคล้องกับการศึกษาของ สุภาภรณ์ สาชาติ และคณะ (2558, น.45) เกษตรกรส่วนมากเป็นผู้กำหนดราคาเอง และมีการขายที่ตลาดท้องถิ่น อาจเนื่องมาจากเกษตรกรมีการปลูกและขายเองในตลาดท้องถิ่น ไม่ได้เป็นการปลูกเชิงการค้าการกำหนดราคาจึงขึ้นกับตัวเกษตรกรเอง

3. ความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพร

ความรู้เกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพร ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพรในภาพรวมในระดับปานกลาง โดยมีระดับความรู้ในด้านการปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวมากที่สุด เนื่องจากว่าเกษตรกรให้ความสำคัญกับคุณภาพของผลผลิต หากเก็บเกี่ยวไม่ถูกวิธี และระยะเวลา จะทำให้สารสำคัญ และคุณภาพของผลผลิตสมุนไพรลดลงได้ ประกอบกับเกษตรกรปลูกพืชสมุนไพรไว้บริโภคในครัวเรือนเองด้วยจึงให้ความสำคัญกับการปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวพืชสมุนไพร

แหล่งความรู้เกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพร ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีการเข้าถึงแหล่งความรู้ในการผลิตพืชสมุนไพรอยู่ในระดับน้อย โดยเกษตรกรได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสมุนไพรจากแหล่งความรู้ประเภทสื่อบุคคลมากที่สุด สาเหตุเนื่องมาจากเกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกพืชสมุนไพรซึ่งมีครัวเรือนอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ทำให้มีการกระจายข่าวสารเมื่อมีการพบปะกัน และเมื่อมีหน่วยงานเข้ามาส่งเสริม เกษตรกรสามารถรวมตัวกันได้รับการส่งเสริมได้ง่าย และยังพบว่าเกษตรกรมีการใช้สื่อกิจกรรม สื่อออนไลน์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสามารถใช้สื่อผสมในการส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งความรู้ของเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพร ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพรอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า มีความคิดเห็นด้านประโยชน์มากเป็นอันดับหนึ่ง ได้แก่ การรับประทานพืชสมุนไพรเป็นอาหาร เนื่องจากปัจจุบันผู้บริโภค ผู้สูงอายุ ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพมากขึ้น จึงหันมารับประทานอาหารพืชผักสมุนไพรเป็นอาหารในการดูแลสุขภาพ

4. การได้รับการส่งเสริมและความต้องการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพร

การได้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพร ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกร ได้รับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรมากที่สุด และมีความต้องการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพรโดยภาพรวมมีความต้องการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพรอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรมากที่สุด เนื่องจากสมุนไพรมีหลากหลายชนิด มีวิธีการใช้ประโยชน์ที่หลากหลายและแตกต่างกัน มีการนำพืชสมุนไพรมาใช้มากขึ้น พืชสมุนไพรสามารถแปรรูปได้หลากหลาย ประกอบกับปัจจุบันผู้บริโภคหันมาใช้ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรมากขึ้น เกษตรกรเองจึงต้องหันหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพต่อไป และภาครัฐควรติดตามและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

5. ปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกร

ปัญหาในการปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ปัญหาด้านการส่งเสริมการปลูกมีมากเป็นอันดับหนึ่ง ได้แก่ การขาดการสนับสนุนด้านพันธุ์/เมล็ดพันธุ์ และมีข้อเสนอแนะในการปลูกพืชสมุนไพร ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่าข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการปลูกมีมากเป็นอันดับหนึ่ง ได้แก่ ควรมีการสนับสนุนด้านพันธุ์พืชสมุนไพรให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร จะเห็นได้ว่าเกษตรกรมีปัญหาและข้อเสนอแนะในด้านการส่งเสริมการปลูกเหมือนกัน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรมีการวิเคราะห์ความต้องการของเกษตรกร และมีการศึกษาตลาดเพื่อสนับสนุนพันธุ์พืชให้ตรงกับความต้องการในการนำไปใช้ประโยชน์ การผลิตเพื่อขาย เพราะเมื่อสนับสนุนไปแล้ว หากไม่ได้นำไปใช้จะทำให้สูญเสียงบประมาณโดยไม่ได้รับประโยชน์ใด

แนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกร จากการสนทนากลุ่ม สามารถวิเคราะห์เป็นแนวทางในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ได้ 3 ด้าน ดังนี้ **1) ด้านการผลิต** มีแนวทางดังนี้ (1) ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรที่หลากหลาย (2) ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรร่วมกับพืชอื่นๆ เพื่อใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ (3) ส่งเสริมการแปรรูปพืชสมุนไพรเพื่อเพิ่มมูลค่า **2) ด้านการส่งเสริม** มีแนวทางดังนี้ (1) สนับสนุนความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรอย่างต่อเนื่อง (2) จัดการฝึกอบรมการศึกษาดูงานให้กับเกษตรกรเพื่อเพิ่มความรู้ในด้านการปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การใช้ประโยชน์ และการแปรรูปจากพืชสมุนไพร (3) พัฒนากลุ่มให้เข้มแข็ง โดยมีกิจกรรมดังนี้ การพัฒนาแปลงสาธิต แปลงแม่พันธุ์ การแปรรูปโดยใช้ตลาดนำการผลิต (4) ติดตาม สนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม วิเคราะห์ความต้องการของกลุ่ม (5) สนับสนุนการพัฒนาแหล่งน้ำ (6) สนับสนุนพันธุ์พืชให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร และตลาด (7) พัฒนาแปลงสาธิตของกลุ่มเพื่อเป็นแปลงแม่พันธุ์ (8) ประสานงานขอสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ในการแปรรูปเบื้องต้น ได้แก่ เครื่องอบแห้ง **3) ด้านการตลาด** มีแนวทางดังนี้ (1) ควรมีการศึกษาด้านการตลาด เพื่อความยั่งยืนในการส่งเสริมการปลูก (2) ส่งเสริมการขายในลักษณะการรวมกลุ่มให้กับกลุ่มแปรรูปที่ใช้วัตถุดิบเป็นพืชสมุนไพร (3) การเพิ่มตลาดขายผลผลิต โดยการเชื่อมโยงกับโรงพยาบาลในชุมชน (4) ส่งเสริมการพัฒนา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ผลิตภัณฑ์และเพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ ในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพในจังหวัด จากผลการวิจัยพบว่าแนวทางส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกรมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการผลิต ด้านการส่งเสริม และด้านการตลาด ซึ่งครอบคลุมกระบวนการจากต้นน้ำในส่วนของการผลิต กลางน้ำในส่วนของการใช้ประโยชน์ และปลายน้ำในส่วนของตลาด ซึ่งสอดคล้องกับแผนแม่บทว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ.2560-2564 ที่ครอบคลุมการพัฒนาสมุนไพรไทยตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยการส่งเสริมด้านการผลิตพืชสมุนไพรให้มีความหลากหลาย การปลูกร่วมกับพืชอื่นซึ่งเป็นการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งเสริมการแปรรูปสมุนไพรเพื่อเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพในจังหวัดโดยใช้ตลาดนำการผลิต ให้ความสำคัญกับกระบวนการของกลุ่มโดยการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการศึกษาตลาดขายผลผลิตเพื่อความยั่งยืนในการส่งเสริมการปลูก

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกรในจังหวัดกระบี่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร

- 1) จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีการจำหน่ายพืชสมุนไพรในรูปแบบสดมากที่สุด ดังนั้นเกษตรกรควรมีการแปรรูปสมุนไพร เพื่อเพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์
- 2) จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรยังคงมีการใช้สารเคมีในการกำจัดโรคพืช ศัตรูพืช และวัชพืช ดังนั้นเกษตรกรควรมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีโดยการใช้วิธีการป้องกันศัตรูพืชแบบผสมผสาน การใช้สารชีวภัณฑ์ การใช้พืชสมุนไพรไล่แมลงแทน เพื่อผลผลิตที่มีคุณภาพ และส่งเสริมการทำการเกษตรแบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) และเกษตรอินทรีย์ต่อไป
- 3) จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกพืชสมุนไพรเกษตรกรควรมีความรู้ความเข้าใจในการใช้ปุ๋ย ปริมาณการใช้ปุ๋ย ให้ถูกต้อง เพื่อส่งเสริมการทำการเกษตรแบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ต่อไป

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

- 1) จากการวิจัยพบว่า ลักษณะการจำหน่ายของเกษตรกรจะจำหน่ายที่ตลาดท้องถิ่นมากที่สุด ดังนั้นเมื่อเกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันแล้วเจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มแปรรูปเพื่อรวบรวมผลผลิตของสมาชิกไปจำหน่าย เมื่อมีตลาดแล้ว เกษตรกรก็สามารถที่จะเพิ่มพื้นที่การผลิตได้
- 2) จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมประเด็นความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรมากที่สุด เนื่องจากพืชสมุนไพรมีหลากหลายชนิด มีการใช้ประโยชน์แตกต่างกัน และมีการนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์มากขึ้น เกษตรกรมีความต้องการพัฒนาตนเองโดยการหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรติดตามการดำเนินงาน และให้ความรู้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง
- 3) จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการส่งเสริมและการปลูกพืชสมุนไพรในประเด็นพืชสมุนไพรสามารถปลูกผสมผสานในสวนได้ในระดับมาก เจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรผสมผสาน เพื่อใช้เองเป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือนของเกษตรกร และสามารถเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

4) จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสมุนไพรจากแหล่งความรู้ประเภทสื่อบุคคลมากที่สุด รองลงมาคือ สื่อกิจกรรม และสื่อออนไลน์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงสื่อของเกษตรกรโดยใช้สื่อผสม เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรให้กับเกษตรกร และพัฒนาสื่อที่เหมาะสมกับเกษตรกรเพื่อใช้เป็นแนวทางส่งเสริมต่อไป

1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในด้านการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรมากที่สุด ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการศึกษาความต้องการของเกษตรกรในการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ต้นพันธุ์ เมล็ดพันธุ์ ส่งเสริมและให้ความรู้กับเกษตรกรในการเก็บพันธุ์ไว้ใช้เอง ส่งเสริมการทำปุ๋ยใช้เอง การใช้ชีวภัณฑ์ การใช้สมุนไพรไล่แมลงเพื่อลดต้นทุน

2) จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะประเด็นในด้านการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรมากที่สุด ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนแหล่งความรู้ประเภทสื่อกิจกรรมให้มากขึ้น เช่น การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม เพื่อที่จะได้เห็นตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ การฝึกปฏิบัติ เพื่อนำแนวคิด สิ่งที่ได้ฝึกมาปฏิบัติจริง และสนับสนุนหรือประสานงานหาแหล่งสนับสนุนต้นพันธุ์ เมล็ดพันธุ์ วัสดุ อุปกรณ์ ให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร

3) จากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มเกษตรกรขาดการเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นหน่วยงานควรมีการบูรณาการทำงานร่วมกัน ได้แก่ หน่วยงานด้านการเกษตรส่งเสริมด้านการผลิต และหน่วยงานด้านสาธารณสุขร่วมส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร

4) จากการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นด้านประโยชน์ของพืชสมุนไพรอยู่ในระดับมาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรประชาสัมพันธ์ประโยชน์ของพืชสมุนไพรเพื่อเป็นแรงจูงใจในการปลูกและใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพืชสมุนไพร เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาแต่ละกลุ่ม

2.2 ควรมีการศึกษาสภาพการรับรู้ ความรู้ก่อนและหลังการอบรมสมุนไพรที่มีศักยภาพในพื้นที่ของเกษตรกร เพื่อที่จะได้ทราบถึงความรู้ของเกษตรกร และเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการอบรมของเกษตรกร เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมต่อไป

2.3 ควรมีการศึกษาการพัฒนาสื่อที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการส่งเสริมการผลิตพืชสมุนไพรของเกษตรกรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2559). แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ.2560-2564. กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข. ทีเอส อินเทอร์เน็ต.
- จรูญ ประพฤติชอบ. (2555). ศึกษาการเกษตรอินทรีย์ปลูกพืชสมุนไพรตามแนวพระราชดำริปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา บ้านวังยวน ตำบลที่วัง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. (การค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์), มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, กรุงเทพฯ.
- ชุลีกร ขวัญชนนธ์. (2547). ความต้องการการปลูกสมุนไพรของเกษตรกรตามโครงการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรของศูนย์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

พัฒนาวัตุดิบครบวงจรอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. ปัญหาพิเศษปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริม
การเกษตร, มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.

ธัญลักษณ์ นิมนต์. (2554). การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์
ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์),
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

สุภาภรณ์ สาชาติ และคณะ. (2558). วิจัยและพัฒนาพืชสมุนไพรและเครื่องเทศที่มีศักยภาพ. สถาบันวิจัยพืชสวน,
กรมวิชาการเกษตร.

สำนักงานเกษตรจังหวัดกระบี่. (2562). รายงานผลการเพิ่มทักษะการบริหารจัดการการผลิตพืชสมุนไพร ปี 2562. สำนักงาน
เกษตรจังหวัดกระบี่, จังหวัดกระบี่.

